Hayalle Gerçek Arasında “İslam İttifakı Ordusu”

Bir ordu biçiminde olmasa da İslam dünyasının birleştirilmesi konusundaki arayışlar Osmanlı’nın dağılması ardından başlayan Batı işgali yıllarına kadar uzanır. Daha 1920’lerde Müslümanları ortak bir halife altında buluşturmayı hedefleyen kongreler dahi toplanmıştı. Ancak bütün Ortadoğu ve İslam dünyasının yabancı işgalinde olduğu bu yıllarda, birlik oluşturmak ideali gerçekleştirilebilir olmaktan uzak görünüyordu. Bu karamsar yılların ardından 1945’ten itibaren başlayan bağımsız İslam devletleri dönemi, bu kez bağımsız onlarca yeni devletin siyasi birliği ve güç birliği arayışını getirdi. Bu arayışların ilk örneği de 1945 yılında kurulan Arap Birliği örgütüdür.

Arap milliyetçiliğinin etkisi ile kurulan Arap Birliği, 1945 yılında teşkilatlanarak 21 üyeli uluslararası bir kuruluş haline geldi. Ancak hem üyeler arasında bazı dönemlerde anlaşmazlıklar çıkması hem de dünya siyasetinde Araplar aleyhine oluşan birtakım gelişmeler birlik arayışını yavaşlatıcı bir unsur oldu.[1] Bu dönemde Arap Birliği üyeleri, aralarındaki dayanışma ve iş birliğini arttırmak için ekonomik ve sosyal iş birliklerinin yanı sıra eğitim ve savunma alanlarında da iş birliğine gittiler.

Savunma alanında 1976 yılında Arap Barış Gücü kuruldu. Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Lübnan ve Suriye’nin öncülüğünde kurulan bu kuvvet, çeşitli operasyonlarda görev yaparken en önemli misyonunu Lübnan iç savaşında gösterdi. Başlangıçta 30.000 askerden oluşan barış gücünün 25.000 civarındaki askerî personelini Suriye karşılamıştı. Arap Barış Gücü’nün genel faaliyet alanları; çatışmaların sonlandırılması, ateşkes kararlarının uygulanması ve tarafların birbiriyle uzlaşmaya yanaşmasını sağlamaktı.

Ancak bu barış gücünün yeteri kadar opsiyonel olmadığını düşünen Suudi Arabistan, 1981 yılında Katar, Bahreyn, Kuveyt, BAE ve Umman’ın aralarında bulunduğu Körfez İşbirliği Konseyi’ni (KİK) kurdu. Bu ülkeler ekonomi, ticaret, eğitim, savunma gibi alanlarda, uluslararası ilişkilerde temel politikalar etrafında birleştiler. KİK’nin oluşturulmasında bölgede artan İran nüfuzunun etkisi de söz konusuydu.

Birlik kurulması yöndeki arayışlardan bir diğeri de 1969’daki Mescid-i Aksa yangını sonrasında geldi. Aslında 1960’lı yıllardan itibaren Suudi Arabistan öncülüğünde İslam dünyasında birçok kurum oluşturulmaya başlanmıştı. Suud Kralı Faysal bin Abdülaziz es-Suud (1964-1975) önderliğinde kurulan İslam İşbirliği Teşkilatı’nın (İİT) amacı da Müslüman dünyasını tek bir çatı altında toplamaktı. Kral Faysal, İslam dünyasının uluslararası mücadelelerde, bilhassa o dönemdeki Sovyet Komünist tehdidine karşı, bir arada olmasını sağlayacak kurumların oluşturulması gerektiğine inanıyordu. 1969 yılında kurulan ve bugün 57 üyesi bulunan İİT, günümüzde İslam dünyasının en önemli ve etkili kurumudur.

Arap Baharı’nın başlamasından sonra Suudi Arabistan önderliğinde başka birkaç güvenlik teşkilatının daha kurulması gündeme geldi. Bu çerçevede 2013 yılında KİK bünyesinde 100.000 askerden oluşan NATO benzeri bir ordu kurulması girişimi başlatıldı. Bu girişim akabinde 2014 yılında Körfez ülkeleri arasında polis teşkilatlarının daha etkili çalışması ve olası saldırıları önlemek amacıyla *Interpol* benzeri *Körfez Polis Teşkilatı* kuruldu. Yine 2015 yılında Mısır ve Suudi Arabistan önderliğinde Birleşik Arap Gücü şemsiyesi altında 40.000 asker kapasiteli ortak Arap gücü kurma girişimi başlatıldı. Ancak bu ittifak için çok sayıda görüşme ve toplantı yapılmasına rağmen kayda değer bir gelişme olmadı. Hatta Mısır’ın cuntacı Devlet Başkanı Abdullah el-Sisi’nin Mısır ordusunun da KİK’in bir parçası olduğu yönündeki açıklaması bile ittifak içerisinde herhangi bir ilerleme sağlayamadı.

Mısır ve Suudi Arabistan’ın odak noktalarının farklı olması, atılan adımların başarıya ulaşmasına engel oldu. Mısır’ın Suudi Arabistan’ın ısrarlarına rağmen Yemen’e müdahaleye uzak durması ve ibreyi Libya’ya yöneltmesi, iki ülke arasındaki görüş farklılıklarını iyice gün yüzüne çıkarttı. Ayrıca, oluşturulmak istenen gücün operasyonel odak noktasının değişken olması, ülkeleri farklı ajandalar oluşturmaya yönlendirdi. 28 Mart 2015 tarihindeki 26. Arap Liderler Zirvesi’nde[2] Arap gücü kurulması konusunun kesin bir karara bağlanıp dört ay içerisinde açıklama yapılacağı beyan edilmiş olmasına rağmen aradan geçen süre zarfında bu konuda herhangi bir gelişme sağlanamadı.

Eski Fikir Yeni Atılım

Tunus’ta başlayan Arap Baharı hareketi diğer ülkelerde olduğu gibi Suriye’de de barışçıl gösterilerle

ortaya çıktı. Ancak 2011 yılı sonundan itibaren göstericilere yönelik baskının artması ve uygulanan şiddet, olayların farklı bir evreye geçmesine sebep oldu. Zaman içerisinde Suriye rejiminin göstericilere karşı silahlı unsurları kullanması ise silahlı muhalif grupların oluşmasına zemin hazırladı. Muhalif grupların parçalı bir yapıda kurulması ise bazı uluslararası ve bölgesel güçlerin bu gruplara kendi ajandalarını dayatmasına imkân sağladı. Farklı yapıdaki muhalif gruplar, hem rejimle hem de kendi aralarında çatışmaya başladı. Bu ise ülkenin bir kan gölüne dönmesine yol açtı. Güç kaybeden Suriye rejimine İran, Rusya ve Hizbullah'ın destek vermeye başlaması ise ülkeyi yıkımın eşiğine getirdi. Muhaliflerin kendi aralarında yaşadığı anlaşmazlıkların uzun sürmesi ve güvenli bölge ihtiyacının karşılanmaması sonucu Suriye'de halk farklı ülkelere göç etti.

Bölgede, Suriye ve Irak'taki karışıklığı fırsat bilen bazı terör örgütleri ortaya çıktı. Başta DAEŞ olmak üzere birçok terör örgütü bölgenin yapısını değiştirmeye yönelik eylemlere girişti. Ayrıca İslam adı altında cihat ilan etmeleri ve sivil insanlara yönelik terör saldırıları başlatmaları, tüm dünyanın tepkisini çekti. Bu durumun önüne geçmek ve bu coğrafyaya bölge dışındaki güçlerin müdahalesini önlemek için Suudi Arabistan, 15 Aralık 2015 tarihinde İslam İttifakı Ordusu'nun kurulduğunu açıkladı. Açıklamayı yapan Riyad hükümetinin Savunma Bakanı ve 2. Veliaht Prens Muhammed bin Selam, "İslam ülkeleri terörle mücadele etmek için ferdî olarak savaşıyor. Bu gücü birleştirerek tüm terör örgütleriyle etkili mücadele etmek için 34 ülkenin onayı ile İslam İttifakı Ordusu kuruldu." dedi. Bu ittifaka ilerleyen dönemlerde çok sayıda ülkenin katılacağı belirtildi.

Yapılan açıklamaya göre İslam İttifakı Ordusu'na üye ülkeler şunlar:[3] Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır, Pakistan, Katar, Ürdün, BAE, Kuveyt, Bahreyn, Senegal, Çad, Togo, Tunus, Bangladeş, Benin, Cibuti, Sudan, Somali, Sierra Leone, Gabon, Gine, Filistin, Komor Adaları, Fildişi Sahili, Lübnan, Libya, Maldivler, Mali, Malezya, Fas, Moritanya, Nijer, Nijerya ve Yemen. Ayrıca Endonezya da birliğe girmek için hazırlık yaptığını açıkladı.

Suudi Arabistan'ın öncülüğünde kurulan İslam İttifakı Ordusu'nun amacı ise; Irak, Suriye, Lübnan, Mısır ve Afganistan'daki terör örgütleriyle mücadele etmek ve bu ülkelere askerî destek vermek; gerektiğinde buradaki terör örgütlerine karşı ortak operasyon yapmak şeklinde belirlendi.

Kurulan askerî ittifak yapılanması için Mart 2016'da Riyad'da toplanan üye ülkeler, ittifakın teşkilatlanmasına yönelik bir hazırlık toplantısı gerçekleştirdi. Ayrıca kuruluşunda 34 olan üye ülke sayısının da 39'a yükseldiği bildirildi.[4] Tarihi henüz belli olmayan bir sonraki toplantıda da ittifak üyelerinin savunma bakanlarının teröre karşı İslam İttifakı Ordusu'nun kurulduğunu resmen açıklayacakları belirtildi.

İttifaka üyeliğin gönüllülük esasına dayandığı, üye ülkelerin istihbarat alanında bilgi alışverişinde bulunacakları ve hiçbir ülkeye kendi talebi olmaksızın askerî müdahalede bulunulmayacağı vurgulandı. Operasyon düzenlenen ülkede komuta görevinin ev sahibi ülkede olacağı ve bu operasyonların uluslararası teamüllere göre yapılacağı açıklandı.[5]

İslam İttifakı Ordusu; a) Basın, b) Finans, c) İstihbarat, d) Askerî kurumlar olmak üzere dört temel yapı üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca askerî olarak Riyad'da İttifak'ın operasyonlarının koordine edileceği bir merkez tahsis edilmesi ve bütçe ayrılması kararlaştırılmıştır.

İslam İttifakı Ordusu'nun Çalışma Mekanizması[6]

- Üye ülkelerin istihbarat bilgileri operasyon merkezinde toplanarak ortak havuzla diğer ülkelerle paylaşılacaktır.
- Üye ülkelerden biri herhangi bir tehdit aldığında diğer üye ülkelerden yardım ve destek isteyecektir.
- İttifak, belirli bir terör örgütüne karşı kurulmamıştır. Terör örgütü olarak kabul edilecek yapılarla ilgili karar, koordinasyon merkezinde görev yapacak üye ülkelerin temsilcilerine bırakılacaktır.
- Diğer ülkelerce terör örgütü olarak tanımlanan bir yapı, bulunduğu ülke tarafından terör örgütü olarak kabul edilmemişse o üye ülkeye karşı herhangi bir dayatmada bulunulmayacaktır.

İslam İttifakı Ordusu'nun %60'ı İİT üyesidir. Yine ittifak üyelerinden %60'ı Afrika ülkesidir. Ortadoğu, Afrika

ve Güney Asya'daki ülkelerin yer aldığı bu ittifak, oldukça geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Ancak Irak, İran ve Suriye gibi merkezî Ortadoğu içerisindeki ülkelerin bu ittifak içerisinde yer almaması, ittifakın oluşum amaçlarının sorgulanmasına sebep olmaktadır. Yapılan eleştiriler arasında bilhassa mezhebî faktörlere dikkat çekilmektedir. Zira bu durumun Suudi Arabistan'ın kendisini Sünni dünyanın lideri olarak öne çıkarmasına, buna karşılık İran'ın da Şii dünyanın lideri olarak öne çıkmasına sebep olacağı değerlendirmeleri yapılmaktadır. Sonuç olarak iki kutuplu bir düzenin ortaya çıkması, İslam dünyasının bölünmesi riskini de beraberinde getirebilecektir. Oluşturulan bu ittifakın bir kimlik üzerine inşa edilmeye çalışılması, baştan itibaren savunulan bütünleyici bir yapı kurulması amacına ulaşmak yerine ayrıştırıcı bir etkiye yol açabilecektir. Oysaki İslam'ın temel değerleri etrafında bir araya gelinmesi, oluşturulan paktın başarı şansını arttıracaktır. NATO içerisinde yer alan ülkelerin Protestan, Katolik veya diğer inançlar üzerinden bir araya gelmemiş olmamaları, ittifak içinde oluşabilecek dinî bir gerilimi önlemiştir. SSCB önderliğinde oluşturulan VARŞOVA Paktı da aynı düşünce ile kurulmuştu. O dönemki dünya siyasetinde varolan ideoloji etrafında birleşen ülkeler, mezhep ve din unsurunu öne çıkartmamıştı.

Riyad ve Tahran yönetimleri birbirlerine karşı bilhassa Suriye, Irak, Lübnan, Yemen ve diğer bölgeler üzerinden uzun süre *proxy* savaşları yürütmüştür. İran'ın nükleer çalışmalarından dolayı Batı tarafından ambargoya maruz kalması, ekonomik olarak yıpranmasına neden olmuştu. İran bu dönemde sınırlı olarak destek verdiği proxylerine, Batı ile yaptığı anlaşma sonrası ambargoların yavaş yavaş kalkmasıyla daha güçlü şekilde destek vermeye başladı. Bu durum İran'ın bölgede daha aktif politikalar izlemesini kolaylaştırdı. Riyad yönetimini endişelendiren bu gelişmeler, Tahran ile sıcak çatışma riskini yükseltti. Bu da başta Körfez güvenliği olmak üzere birçok bölgede gerek Türkiye ile gerekse Mısır ve Batılı ülkelerle müttefiklik arayışı içerisine girmesine sebep oldu. Bu yeni oluşumlarla bölgeyi hem İran'dan hem de terör örgütlerinden korumak istedi. Bu ise Suudi Arabistan'ın uluslararası arenada bölgesel aktör olarak gücü elinde bulundurmasına ve diğer İslam ülkeleri üzerindeki hâkim gücünü pekiştirmesine katkı sağlayacak bir durum olarak görünmektedir. Zira, Müslümanların kutsal şehirlerinin Suudi Arabistan'da bulunması, petrol gelirleri ile ekonomik ve askerî gücünün olması, İslam ülkelerini kolayca bir araya getirebilmektedir. Bunun en sarih örneğini Mart 2016'da *Kuzeyin Fırtınası* adı altında yaklaşık 200.000 asker ve çeşitli askerî platformların iştirak etmesiyle yaptığı tatbikatta görmek mümkündür. Bu kadar büyük bir gücün bir araya gelmesi ve operasyonel tatbikatın başarı ile tamamlanması, Riyad yönetiminin bu konudaki etkinliğini göstermektedir.

Tüm bu girişimler, Müslüman ve Arap dünyasının uluslararası arenadaki etkinliğini arttırmaya yönelik gelişmelerdir. Arap ülkelerinin daha önceki birlik kurma girişimleri teşkilatlanma düzeyinde kalsa da bu çabalar aralarındaki ittifakın oluşması için önemlidir. Son kurulan terörle mücadele için İslam İttifakı Ordusu, Müslüman dünyasının bir araya gelmesi ve İslami değerlere zarar veren örgütlere karşı ortak mücadele için kayda değer bir girişimdir. Ayrıca bu ittifak, yüzyıllardır bölgeye müdahale eden uluslararası güçlerin önüne geçmek ve bölgenin problemlerine kendi aralarında çözüm bulmak için de önemlidir. Eğer İslam İttifakı Ordusu operasyonel olarak aktif olursa bölgedeki birçok sorun çözülecek, yabancı güçlerin bölgeye girmesi engellenmiş olacaktır. Aksi durumda ise İslam dünyası ülkeleri yine birbirlerinden uzak ve dış ülkelerin müdahalesine açık kalmaya devam edecektir.

---

[1] Ekmelettin İhsanoğu, *DİA*, Cilt 3, 1991, s. 325.

[2] http://rudaw.net/turkish/middleeast/151220151

[3]https://web.archive.org/web/20151222150500/http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/ServicesAndInformation/news/GovernmentNews/Pages/Arti

[4] http://www.alekhbariya.net/en/node/10177

[5] http://www.sabah.com.tr/dunya/2016/03/28/islam-ittifakinin-detaylari-belli-oldu

[6] http://www.alekhbariya.net/en/node/10177